

Kış gecesi oturmalarının geleneksel çorbası:

ARABAŞI

Arabaşı, kendine özgü deyimleri, şakaları, hikmetleriyle Konya kültürünün, isminde bütünleşen çorba ve özel hamuruyla Konya mutfağının önemli bir öğesidir. Geniş Konya coğrafyasında yer yer "aralama aşı", "ara aşı", "erba-in aşı" diye anılsa da yaygın adı "arabaşı"dır. Her ne kadar üzerine çıkarılmış söylencelerden birinin kahramanı bir Arap olsa da adının kökeninin Arap'la ilgisi yoktur. Tam adıyla o, "ara başının çorbası"dır.

Sıra âdeti bir ahi geleneğidir. Toplumun ağırlıklı olarak tarımla iştiğal ettiği eski zamanlarda, işin gücün hafiflediği kış mevsiminin uzun gecelerini hoşça değerlendirmek üzere bazen bir akran kümesi, bazen bir esnaf şubesi, bazen kalabalık bir yeğenler öbeği gece oturması âdetini geliştirmişlerdir. Bu oturmalarda sadece işe, mesleğe, mahalle veya aileye ilişkin konuları değil; bazen içinde yaşadıkları topluma ait meseleleri konuşmuşlar, bazen dedi kodu yapıp türlü oyunlar çıkartıp oynamışlar, şakalaşmışlar ve bütün bunların yazılı olmayan yasalarını oluşturmuşlardır. Bu "sıra" kelimesi, Anadolu'nun Türkmen kültürünü ko-

Ali İŞİK

ruyan birçok yöresinde hâlâ kendi anlamında kullanılmakta ve sıralar sürmektedir. Zamanla Konya'nın bazı yörelerinde "sıra", "ara"ya; "sıra oturmaları" da "ara oturmaları"na dönüşmüştür.

Konya'da sıra/ara oturmalarına çoğunlukla akran grupları ilgi duyarlar. Askerliğini yapmış olmak akran grubuna dâhil olabilmekte önemli bir avantaj olsa da, bıyıkları henüz terlemiş delikanlılardan otuz-otuz beş yaşına kadar olanlar kendilerini bir akran sayar; eğer kafalarıyla kelâmları da uyuşursa öbeğe dâhil olarak oturma günlerini kaçırmazlardı. Zira oturmaya katılmamanın cezası vardı; cezanın en hafifi de "arabaşı çekmek"ti.

Ara oturması kimde yapılacaksa o kişi ara'nın başı kabul edilir ve mevcut oturumda görevi önceden tebliğ edilirdi. Müstakbel ara başına oldukça iltifat edilirdi. İltifatların derecesi ikram zenginliğinin belirleyicisiydi. İkramıyla sıra arkadaşlarının hem midesini hem gözünü ziyadesiyle doyuran ara başı ile hanımı övgülere boğulurdu.

Yatsı namazından sonra başlayan

kış gecesi ara oturması gecenin geç saatlerine, hatta tan vaktine kadar uzadığı da olurdu. Eskiden ara oturmalarında sütlü veya sade kahveyle başlayan ikram, çay; ardından sinilere dizilmiş tabaklarda, bulgur, gölle, kavurga, patlatılmış yağlı ve cin mısır, meyve kakları ve pestil gibi eğlenceliklerden oluşan çetnevir ikramıyla devam ederdi. Nihayet gecenin ilerleyen saatinde ara başının elinde sofrta çitlerinin yeniden görülmesiyle sere serpe oturanlar hemen toparlanırlardı. Zira bu, gecenin has programının icrasının işaretiydi.

Konya'da yer sofraları genellikle sekiz-on kişiden oluşur. Oturulan yerin durumuna ve oturanların sayısına göre mekâna bir iki sofradan üç dört sofraya kadar kurulduğu olurdu. Bir parmak kalınlığında dökülmüş hamurla kaplı siniler, sofrta çitlerinin ortasına konulmuş sini altlarının üzerine dengeli bir şekilde yerleştirildikten sonra misafirler buyur edilirlerdi. Sofra halkası tamamlanınca sofradaki eli yatkınlardan biri kaşığının sapını bıçak gibi kullanarak sininin ortasında çorba tasının sığacağı kadar bir alanı kesip boşaltır. Arabaşının bazı yörelerde "ara aş" veya "aralama aş" adını almasının sebebi hikmeti budur.

Açılan alana konan çorbanın, eskiden tavşan, keklik gibi av etinden pişirileni makbuldü. Ara başının ya da yakınlarının böyle bir mahareti veya

nasibi yoksa çorba için horoz eti kullanılırdı. Günümüzde kırsal kesimlerde bu gelenek sürdürülse de şehir merkezindeki arabaşı çorbalarında yaygın olarak hazır kesim piliç etleri kullanılmaktadır. Çorbanın lezzeti kadar acılığı ve sıcaklığı da önemliydi. Bunun için eski Konya'da, hayattaki tandırlar, kış mevsiminde ekmek yapma dışında bir de arabaşı için yakılırdı. Bütün bu özenmelere rağmen arabasının en ustalık isteyen ögesi hamurudur. Onun kıvamını, pişme süresini, kalınlığını, tuzunu, ununu ayarlamak marifet ister. Arabaşı hamurunu tam kıvamında düşüren hanımlar, çevrelerinde nam salmışlardır.

Arabaşını pişiren kadar, yiyen de onun hakkını verebilmelidir. Tıpkı pişirdiği arabaşıyla ünlenen hanımlar gibi, arabaşı yiyişiyle ün salan erkekler vardır. Yalnız tuhaftır, bunların ekserisi ufak tefek yapılı, sıksa tiplerdir.

Çorba tası hamurla kaplı sininin ortasında kendi için açılan yuvarlak boşlukta yerini alınca, sofranın büyüğü besmeleyle kaşığı önce boş olarak çorbaya batırarak hamur yapışmasını diye onu ıslatır. Sonra içinde, kendi önünden kestiği bir parça hamur olduğu hâlde kaşığı tekrar çorba tasına daldırır. Kaşığın hemen hemen tamamı hamurla dolduğu için çok az çorbayla çıkan kaşık bir hamlede yutulur.

Eskiden meşhur arabaşı içicileri özel olarak yaptırdıkları kaşıklarını yanlarında taşırlardı. Kaşığın özel oluğu, kaşıktan iri kesilen hamuru taşıyabilmesi için sapın başlangıç kısmının biraz geniş, yastıklı, yapılmasındandır.

Hamurun çığnenmesi caiz olmadığı gibi kaşığındaki hamuru çorba tasına düşüren "arabaşı çekme" cezasına çarptırılır.

Artarda çorba tasına girip çıkan hamur dolu kaşıklar, çorba tasını boşaltmadan çorbayı soğuturlar. Bunun

üzerine sofraya yeni bir çorba tası gelir, eski tasta kalan yeni gelen tasa boca edilip acısı ve ekşisi de takviye edilerek ziyafet sürer gider.

Arabaşı çorbasındaki etin adı “vecettü”dür. Arapçada “buldum” anlamına gelen bu kelimenin elbet bir hikâyesi vardır. Rivayete göre bir Arap, her nasılsa bir arabaşı ziyafetinde bulunmuş. Sofra arkadaşlarının hemen her kaşığında çıkan et parçasını görür, hamuru çorbaya düşürme endişesiyle kaşığıyla bir et parçası yakalamaya bir türlü muvaffak olamazmış. Uğraşa uğraşa kaşığıyla bir et parçası çıkarmayı başarinca gayri ihtiyari vecettü, diye haykırmış. Ardından her yakaladığı et için aynı haykırışı tekrarlamış. Kelimenin anlamını bilmeyen bizimkiler “vecettü”yü et anlayıp, kaşığı etle dönen herkes: “Bir vecettü de ben buldum” demeye başlayıp işi eğlenceye vurmuşlar. Sonunda yanlış anlaşılan bir kelime, arabaşı kültürü içinde kendine bir yer bulmuş.

Çorbası gibi hafif hamuruyla arabaşına doymuşluğun ölçüsü, karnının üstüne yere dümdüz yatıldığında ayakların zeminle temas etmemesidir. Ünlü içicilerin bu pozisyonda yerde karınlarının üstünde fırıldak gibi çevrildiklerine pek çok kereler şahit olmuşuzdur.

Konya ara oturmaları, güz mevsiminde evlerin izbelerinin tavan ağaçlarına asılmış divlek (kavun), yine izbelerde sandık ve selelerde bıçkı tozuyla beslenerek saklanmış yeşil üzüm veya genevir helvası gibi ikramlarla nihayetler.

Günümüzde ara oturmaları yaygınlığını kaybetmiş olsa da; soğuk kış gecelerini ısıtan arabaşı âdeti, aileler ve arkadaş grupları arasında samimiyet nişanesi olarak yaygınlaşarak devam etmektedir.

KAYNAKÇA:

Kâmil Uğurlu, Karaman Şehrengizi, Karaman 2007, s. 273-279; İsmail Detseli, “Eskiden Kış Gecelerinde Yenilen Eğlencelikler”, Memleket, Konya 22 Kasım 2006; İsmail Detseli, “Pişmaniye ve Arabaşı Kültürümüz”, Memleket, Konya 22 Ocak 2008.

Aczimin Giryesi

Düşünce...

Derler ki “düşünce” akıl ile vicdanın sesidir,
Peki, vicdansızların lakırdıları neyin nesidir?

Ahmet Serpi

Ahmet Çelik
celikahmet66@hotmail.com

EMİR CELALEDDİN KARATAY

Emir Celaleddin Karatay b. Abdullah, Anadolu Selçukluların tanınmış devlet adamlarındandır.

Devatdarlık emirliği, taştardalık emirliği, siphsalarlık, hazine-i hassa emirliği, saltanat naipliği ve atabeklik gibi görevlerde 40 yıl boyunca devlet hizmetinde bulunmuştur.

DOĞUMU-AİLESİ-

Doğum tarihi bilinmemektedir.

İbn Bibi Celaleddin Karatay'ın, aslen bir Rum devşirme olduğunu söyler. Ebu'l-Ferec ibn İbri ise onu Alâeddin Keykubad'ın yetiştirmelerinden biri olarak kaydeder. Ancak bu bilgi Karatay'ın sultanla mevcut münasebetleri dolayısıyla bir yakıştırma olmalıdır. Bu iki kaynağın onun hakkında kullandığı Rum nisbesi o dönemde Bizanslı daha genel anlamıyla Ortodoks mezhebinde bulunan her kavme mensup Hıristiyan ve Anadolu'da yaşayan Müslüman Türk manasına gelen bir tabirdir.

Bununla beraber Karatay büyük bir ihtimalle Müslüman Türk asıllı değildir. Zira o devir vesikalarında mühedilerin baba adı daima "Abdullah" şeklinde değiştirilmektedir. Karatay'a ait vakfiye ve kitabelerde adının her yerde Karatay b. Abdullah olarak zikredilmesi onun Müslüman olmayan bir aileden geldiğine dair görüşleri desteklemektedir.

Karatay adı, Emir Celaleddin'in onun öz adıdır.

KARDEŞLERİ

Celaleddin Karatay'ın kardeşleri de o zamanın usulüne göre Müslüman olduklarına işaret eden Seyfeddin, Ke-

maleddin gibi lakaplardan başka Karasungur ve Rumtaş gibi Türk adları da taşıyorlardı. Gerek kendisi, gerekse kardeşleri Anadolu'da hayırla yad edilen eserler bırakmışlardır.

Kemaleddin Rumtaş - Bir Selçuklu emiri olan Kemaleddin Rumtaş, aynı zamanda hekimdi. Devlet hizmetinde Emir-i siphsalar olarak görev yapmıştır. Karatay Medresesi'nden önce ve onun karşısına bir medrese yaptırmıştır. Hoca Fakih Türbesi civarında bir de mescid yaptırmıştır. Hayatı hakkında bilgiler azdır.

Emir Seyfeddin Karasungur - Hayatı hakkında bilgiler azdır. O da devlet hizmetinde Emir-i siphsalar olarak görev yapmıştır. 1268 yılında Baybars'ın Moğol ve Selçuklu ordularıyla yaptığı Elbistan savaşı sırasında esir düşmüş ve Baybars'la Mısır'a gitmiştir. Antalya ve Denizli'de subaşı olarak görev yapmıştır.

Antalya'da bir sur, Denizli- saray yolunda bir han, Denizli'de bir çeşme, Denizli'de Yenihan adıyla bir han ve Denizli-Çal yolu üzerinde Akhan adıyla bir han yaptırmıştır.

Celaleddin Karatay, yaptırdığı eserlere ismini yazdırmazken, Emir Seyfeddin Karasungur bütün kitabelere adını yazdırmakta bir sakınca görmemiştir.

GÖREVLERİ

DAVETDARLIK - TAŞTDARLIK

Emîr-i devât (devâtdâr): Başlangıçta sultanin divit takımından sorumlu olan ve daha sonra çeşitli görevler üstlenen saray memuru.

Taştdâr: Hükümdar elini yıkarken,

abdest alırken leğen tutup su döken saray görevlisine denir.

Önce emir-i devat olarak görev yapmıştır. Celaleddin Karatay, Alâeddin Keykubad'ın saltanatı süresince taşdarlık görevini muhafaza etmiştir.

Karatay'ın sonraki yıllarda görülen nüfuz ve tesirinin yerleşmesinde Keykubad tarafından ona verilen mevkiin ve onun da sultanın mahremi olarak edindiği tecrübe ve bilgilerin büyük rolü vardır.

Celaleddin Karatay, Alâeddin Keykubad'ın tahta çıkışından ölümüne kadar gerek yerleşik iken ve gerekse seferde 18 yıl sultanın hizmetinden ayrılmamıştır. Çünkü Keykubad'ın saltanatını tasdik ve tebrik maksadıyla halife Nasır Lidinillah tarafından gönderilen elçi Şihabüddin es-Sühreverdi'yi dönüşte Konya'dan uğurlayanların başına bizzat sultan tarafından Celaleddin Karatay ile Necmeddin Tusi tayin edilmişti.

ŞİHABÜDDİN ES-SUHREVERDİNİN KONYA'YA GELİŞİ

Sühreverdi elçilik görevlerinden birini de Konya Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad'a Halife Nasır'ın mesajını ulaştırmak üzere yapmıştır (618/1221). Sühreverdi, Halife'den aldığı mesaj ve itimatnameyi götürürken yolu üzerinde uğradığı Malatya'da **Mirsadu'l - ibad** müellifi "Necmeddin Daye" veya "Necm Razi" lakaplarıyla meşhur, Necmeddin Ebu Bekir b. Muhammed (o. 654/1256) ile karşılaşır. 0 sırada 45 yaşlarında bir ilim adamı olan ve Horasan diyarından Moğol işgalinden kaçıp gelen Necmeddin Daye, 78 yaşında bulunan yaşlı şeyhe hürmet gösterir ve eserinin ilk redaksiyonunu ona takdim eder. Sühreverdi, onun bu eserini pek beğenir ve Konya'ya götürerek görüşme sırasında Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad'a takdim ve tavsiye eder

Mevlâna ve Sadreddin Konevî ile de görüştüğünü kaydedildiği Necmeddin Daye belki de Sühreverdi ile birlikte Konya'ya gelmiş, oradan Kayseri ve Sivas bölgesine geçmiştir

Eflaki'nin verdiği bilgilere nazaran Sühreverdi, elçilik göreviyle Konya'ya geldiğinde Alaeddin Keykubad, eğlenmek üzere Gavale kalesine gitmiş, Mevlâna'nın babası Sultanu'l-Ulema Bahaeddin Veled'i beraberinde götürmüştü. Sühreverdi'nin, Halife'nin mesajıyla geldiği haberini alan Sultan, onun da Gavale'ye getirilmesini emretti. Sultan ile Sühreverdi, resmi görüşmelerini tamamladıktan sonra Sühreverdi ile Bahaeddin Veled, derin bir sohbeta daldılar. Bahaeddin Veled'in Belh'ten gelirken uğradığı Bağdat'ta tanıştığı Sühreverdi'ye saygı da kusur göstermemesinin asıl sebebi, eski hukuklarıydı. Nitekim Sühreverdi, Bağdat'ta ona misafirperverlikte kusur etmemişti. Ayrıca hem BahaeddinVeled, hem de Sühreverdi Hz. Ebu Bekir neslinden olduklarından kendilerini birbirlerine akraba sayıyorlardı. Sühreverdi, Sultan'ın ve Bahaeddin Veled'in birkaç gün misafiri oldu. Sultan, gördüğü bir rüyanın tabiri mü-

nasebetiyle hem Bahaeddin'e, hem de Sühreverdî'ye pek kıymetli hediye ve ihsanlarda bulundu. Sühreverdî bu seyahati sırasında henüz 14 -15 yaşlarında genç bir delikanlı olan Mevlâna ile de görüşmüş olmalıdır.

Şihabüddin Sühreverdî de Konya'da kaldığı sürece Celaleddin Karatay evinde konaklamıştı. Aynı zamanda Sühreverdî'ye intisap etmiştir.

Şeyhi Şihabüddin Sühreverdî 1234'de Bağdat'ta vefat edince şeyhinin türbesini yaptırmıştır. Selçuklu devlet adamları içinde Bağdat'ta böyle bir türbe ve zaviye yaptırılması Celaleddin Karatay'ın yaptığı hayırlı faaliyetlerin nerelere kadar ulaştığının bir göstergesidir.

RESMÎ HİZMETTEN AYRILIŞ- Keykubad'ın ani ölümünden sonra yerine gecen oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev zayıf bir hükümdardı. Onun 1243'te Köseadağ'da İlhanlılara yenilmesi üzerine Sadedin Köpek'in etkisiyle Celaleddin Karatay da bazı devlet adamlarıyla birlikte bir köşeye çekildi.

SADEDDİN KÖPEK- Sadeddin Köpek iyi bir mimardı, Beyşehir'de Kubadabat sarayı, Konya-Aksaray yolu üzerindeki Zazadin Hanı gibi birçok esere imza atmıştı. Zeki bilgili fakat çok ta hırslıydı. Alâeddin Keykubad'ın zehirlenmesi, bir çok emir ve devlet adamının öldürülmesi gibi olaylara adı karışmıştı. Harzem beylerinin başı Kayır Han, Alâeddin Keykubad'ın ünlü komutanlarından Kemaleddin Kamyar, Alâeddin Keykubad'ın hanımı Melik Adil'in kızı Gaziye Hanımı hunharca katletti. Alâeddin Keykubad'ın bu hanımdan olan çocukları Uluborlu hapisanesine hapsetti.

Hatta bizzat sultan yaptığı II. Gıyaseddin Keyhüsrev'i bile yok edip sultan olma hevesine kapılmıştı. Bunu sezen sultan, Sadedin Köpek'i Kubadabat sarayında öldürttü.

ANTALYA GÜNLERİ- Bu arada Antalya'ya çekilen Celaleddin Karatay, münzevi bir hayat yaşamakla birlikte devletin nasıl bir maceraya sürüklen-

diğini takip etmiştir. Baba İlyas isyanı hakkında bir adamını Amasya'ya gönderip bilgi toplamış, elde ettiği bilgileri Sultan Keyhüsrev'e ileterek yaklaşan tehlike konusunda ikaz etmiştir.

BABAİ AYAKLANMASI (1240)

Baba İlyas 637/1240 yılında Anadolu Selçuklu Sultani II. Gıyaseddin Keyhüsrev'e karşı iktidarı ele geçirmek amacıyla hazırladığı ayaklanmanın fiili idaresini halifesi Baba İshak'a havale etti. Ayaklanmanın ilk zamanlarında başarı kazanarak Güneydoğu ve Orta Anadolu'yu ele geçiren Babailer Amasya'da ilk yenilgiye uğradılar. Amasya Kalesi'ne sığınmış olan Baba İlyas burada Mübarizüddin Armağanşah kuvvetleri tarafından kısırılıp yakalandı ve idam edildi. Buraya gelen fakat şeyhini kurtarmaya muvaffak olamayan Baba İshak yönetimindeki diğer grup Konya üzerine yürüdü. Ancak Kırşehir yakınlarındaki Malya ovasına geldikleri sırada Babailer, paralı Frank askerlerinin de bulunduğu Selçuklu ordusu tarafından ikinci defa ağır bir yenilgiye uğratıldılar ve Baba İshak öldürüldü. Böylece isyan bastırılmış oldu.

RESMÎ HİZMETE DÖNÜŞ- Sadeddin Köpek öldürülünce vezirliğe Mühezzebuddin Ali, saltanat naipliğine Sahib Şemseddin Muhammed İsfehani, tercümanlığa Mecmeddin Muhammed, Hazine-yi Hassa'ya da Celaleddin Karatay gibi tecrübeli devlet adamları tekrar iş başına getirildi.

Celaleddin Karatay, Keyhüsrev'in ölümüne kadar bu görevde kaldı. Sultanın ölümünden sonra üç oğlunun ayrı ayrı ve birlikte saltanat sürdükleri dönemde ise daha etkin bir rol oynadı.

II. Gıyaseddin'in Gürcü melikesinin kızından olan en küçük oğlu Alâeddin Keykubad'ı veliaht tayin etmişti.

NAİB-İ SALTANAT-Önemli devlet adamları ve kumandanlar arasından seçilen naib-i saltanat sultanin merkezde bulunmadığı zamanlarda ona vekâleten devlet işlerini yürütürdü. Kendilerine naib-i saltanat oldukları-

nın alameti olarak bir altın kılıç verildi. Bu görevde bulunan bazı devlet adamları şunlardır: Celâleddin Karatay, Sücâeddin Abdurrahman, Nizâmeddin Hurşid, Fahreddin Ali, Emirü'd-din Mikâil, Mücirüddin Emir Sah, Cemaleddin, Mehmed Pervâne ve Kemaleddin Tiflisi.

Fakat Giyaseddin'in ölümünden sonra Vezir Şemseddin Muhammed el-İsfahani, Celaleddin Karatay, Has Oğuz, Esedüddin Rüzbe ve Fahreddin Ebu Bekir gibi devrin güçlü devlet adamlarının ortak kararı ile tahta büyük şehzade I. İzzeddin Keykavus çıkarıldı. Karatay da naib-i saltanat tayin edildi.

İbn Bibi Vezir Sahib Şemseddin'in kesin hakimiyetinden önceki devrede Celaleddin Karatay'ın fikrini almadan memleket işlerini görmediğini kaydeder.

ÜÇKARDEŞ İKTİDARI- Güyük Han'ın cülus merasimine katılmak üzere Moğolistan'a giden II. Giyaseddin Keyhüsrev'in ortanca oğlu IV. Kılıçarslan ve taraftarlarının Sultan Keykavus ve veziri Şemseddin'in azilerine dair yârlık getirmeleri üzerine Celaleddin Karatay, IV. Kılıçarslan'ın elçisi sıfatıyla gelen Hotanlı Cemaleddin'in de katıldığı mecliste büyük kardeş dururken küçüğün sultan olmasının şeriata ve örf'e uygun olmadığını, üç kardeşin birlikte tahta çıkarılmasının ve Kılıçarslan'la birlikte gelen 2000 Moğol süvarisinin geri gönderilmesinin gerektiğini söyledi. Nihayet onun nüfuz ve gayretleriyle yalnız kardeşler arasındaki ihtilaflar değil bunlara intisap ederek şahsi ihtiraslar peşinde koşan beyler de yatıştırıldı.

Ancak bu sırada Keykavus ile Kılıçarslan arasında anlaşmazlık çıktı. Aralarındaki silahlı mücadelede Kılıçarslan mağlup oldu, fakat kardeşi onu affetti.

Celaleddin Karatay, üç kardeşin birlikte saltanat sürmelerini temin ederek devletin parçalanmasını önledi.

ATABEKLİK – Şehzadeleri iyi bir devlet adamı olarak yetiştirmekle görevli olan atabekler (lalalar) güvenilir

ve nüfuzlu kumandanlar arasında seçilirdi. Şehzadeler atabegin gözetiminde "melik" unvanıyla her hangi bir vilayetin idaresine memur edilirdiler. Ancak daha sonra şehzadelerin eğitiminden sorumlu Atabeklerin yanında başkentte sultanın yanında ona müşavirlik eden bir atabeg daha tayin edilmeye başlanmıştır. Bu Atabekler divan üyesi olarak müzakerelere iştirak ederlerdi. Bu konuyla ilgili bir fermanda bütün devlet erkânının önemli konularda hükümdarın atabeg'iyle istişare etmesi emredilmektedir.

Atabeklerin Anadolu Selçuklu devletine büyük hizmetleri olmuştur. Bunların başında da Şemseddin Altunaba ile Celaleddin Karatay gelir.

Celaleddin Karatay'ın, Keykavus'un cülusundan ortak hâkimiyetin başladığı 647 (1249) yılına kadar yürüttüğü saltanat naipliğini bırakarak atabeklik (atabeg-i Rum) mevkiine geçtiği kaydedilmektedir. Ölümüne kadar kaldığı bu makamda kardeşler arasında geçimsizliğe meydan vermedi, devlet adamlarının onları menfaat ve ihtiraslarına vasıta kılmalarını önledi. Nitekim bu mevkide bulunduğu müddetçe kardeşlerin birlikte hüküm sürmeleri kabil olabilmiş ve ölümünden sonra tekrar dirlik ve düzen bozulmuştur. Karatay'ın nüfuz ve kudreti yalnız kendi mevkünün verdiği yetkilerle sınırlı kalmamış, diğer bütün önemli işlerin hallinde ve büyük mevkilere getirilecek kişilerin seçiminde de rol oynamıştır.

VEFATI- Celaleddin Karatay, Moğol hükümdarı Mengü Han'ın huzuruna çıkmak üzere Moğolistan'a hareket eden Keykavus'u yolcu etmek için gittiği Kayseri'de vefat etti. Sivas'ta iken durumu öğrenen Keykavus memleketin başsız kaldığını görerek geri döndü. Kendi yerine ise küçük kardeşi Alaeddin Keykubad'ı bazı devlet adamlarıyla birlikte gönderdi. Karatay'ın cenazesi Konya'ya getirilerek medresesinin yanındaki veya kervansarayındaki türbede defnedildi.

CELALEDDİN KARATAY'IN MUMYASI - Karatay ailesinden ve Karatay Medresesi'nin son mütevel-

lisi Rahmi Efendi (yazar N. Rahmi Karatay'ın babası), İbrahim H. Konyalı ile komşudur ve temas halindedirler. Türbenin bir türbedarı bulunmaktadır. Türbedar, Celaleddin Karatay'ın mumyalanmış ızgara üzerinde duran tabutun içindeki pamuklara sarılı cesedine de bakmaktadır. Bu bakım her yıl mumya üstündeki pamukların, örtünün değiştirilmesi tarzında olmaktadır. Çünkü bayramlarda, mübarek günlerde Karatay Ailesi'nin yasayanları tarafından ziyaret edilmektedir. İşte bir bayram günü son müteveli Rahmi Efendi, babası ile birlikte ziyarete gider. Henüz küçüktür. Mumya, diri gibidir. Babası ve büyükler, uzanmış haldeki elini öperler. O da öpmek için ele yapışır. Yüksek olduğu için fark etmeden asılmıştır. Karatay'ın eli kopar ve küçük torununun elinde kalır. Bu hatıradan anlaşılacağı üzere Celaleddin Karatay'ın mumyası son asra kadar durmakta ve ziyaret edilmektedir. Sonra türbenin bu kısmının kapısı kapatılmıştır.

ŞAHSİYETİ-Bütün kaynaklar, Moğol müdahale ve baskılarının en yoğun olduğu bir dönemde devlete sahip çıkan, ülkede dirlik ve düzeni sağlamak için samimiyetle çalışan Karatay'ın dindarlığı, hayırseverliği, ahlaki meziyetleri ve güçlü bir devlet adamı olduğu üzerinde birleşmektedir.

Siyasi entrikalara karışmazdı taraf

tutarak düşmanlıkların artmasına sebep olmazdı. İhtirassız ve saygın bir kişiydi.

Hanefi mezhebine bağlıydı.

Kaynaklar, Celaleddin Karatay'ın evlenmediğini, ve özellikle dindarlığından, ilme, alimlere ve şeyhlere sevgi beslediğinden, onlara hizmetinden söz eder. Yine onun ibadetle meşgul olan, her türlü maddi zevkten sakındığını. Müslüman ve zimmi/gayrimüslim herkesin onun ihsan ve iyiliklerine nail olduğunu yazar.

Sultanü'l-Ülema Bahaddin Veled, Hz. Mevlâna, Mecmeddin İshak, Sadreddin Konevî ile dostlukları vardı. Menakibu'l-Arifin'de de Karatay'ın iyiliklerinden ve Mevlâna'nın ona saygı duyduğundan söz edilir.

Yine o devrin Ahi şeyhleri ile de görüşür ihtiyaçlarını karşılardı.

İbn Bibi ile Aksaray'ı, menşur ve fermanlarda kendisine "Velîyullah f'l-arz/ Yeryüzünde Allah'ın Dostu", "Atabeg-i Rum", Ebu'l-Müluk ve Selatin/Hükümdar ve Sultanların babası" diye hitap edildiğini kaydederler.

Mübarizuddin Ertokuş'a ait 669 (1270) tarihli vakfiyede Karatay'dan "el-Emiru'r-Rabbani" diye bahsedilmektedir.

Medresesi dışında yaptırdığı eserler üzerindeki kitabelerde adını zikretmesi tevazuunu gösterir. Ebu'l-Ferec de Anadolu'da halk ve yüksek tabakanın ona büyük bir hürmet beslediğini yazar.

ESERLERİ- İbn Bibi, Karatay'ın ülkenin her tarafında mescit, medrese, hankah ve kervansaray gibi hayır eserleri yaptırdığını belirtir. Ancak vakfiye ve kitabelerden tespit edilebilen eserleri: Türkiye-Suriye arasındaki yol üzerinde Kayseri'nin Bünyan ilçesi yakınlarında bulunan Karatay Kervansarayı, Konya'daki Karatay Medresesi ve Antalya'daki Daru's-Süleha'dan ibarettir.

• Devam Edecek

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ'NİN ÇALIŞMALARI

**Prof. Dr. Yusuf
KÜÇÜKDAĞ**

*Selçuklu Araştırmaları
Merkezi Başkanı*

Selçuk Üniversitesi'nden bir doçent Konya yerel gazetelerinden birisinde, üniversitedeki araştırma merkezlerinin tümünü hedef alan bir yazı kaleme almış, bu arada S. Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi'ni küçük düşüren ifadelerde bulunmuştur. Adı geçen "Devletin Doçenti"nin S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi'nin faaliyetlerini ve tarihçesini bilmediği veya bilmemezlikten geldiği anlaşılmaktadır. Aşağıda merkezimiz ile ilgili faaliyetler tanıtılarak kamuoyu aydınlatılacaktır.

Selçuklu Araştırmaları Merkezi 1985 yılında Rektör Prof. Dr. Halil CİN'in gayretleriyle kurulmuştur. Kuruluş yılından itibaren, yönetmeliğinde belirtilen amaçlar doğrultusunda çok sayıda bilimsel toplantı, kazı ve restorasyon çalışması, yayın faaliyeti gerçekleştirilmiş, bunların yanı sıra ihtisas kitaplığı ile fotoğraf, cam, negatif ve dia'dan oluşan bir arşiv kurulmuştur. Bugüne kadar, 33 millî ve milletlerarası seviyede "Mevlâna" ve "Selçuklu Kültür ve Medeniyeti" konularında bilimsel toplantı düzenlenmiş ve bildiriler kitap olarak basılmıştır. SÜSAM'ın ilk kurucu başkanı İlahiyatçı Prof. Dr. Şerafeddin GÖLCÜK'tür. Daha sonra bu görevi merhum Mimar Prof. Dr. Yılmaz ÖNGE üstlenmiştir (1989-1992). 1992-2004 yılları arasında ise Sanat Tarihçi Prof. Dr. Haşim KARPUZ yürütmüştür.

MERKEZİMİZİN KURULUŞUN- DAN 2004 YILINA KADAR DÜZENLE- DİĞİ BİLİMSEL TOPLANTILAR VE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ÇALIŞMALAR

KONGRE, SEMPOZYUM, PANEL- LER VE KONFERANSLAR

1- 3-5 Mayıs 1985, I. Millî Mevlâna Kongresi

2- 3-5 Mayıs 1986, II. Millî Mevlâna Kongresi

3- 3-5 Mayıs 1987, I. Milletlerarası Mevlâna Kongresi

4- 12-14 Aralık 1988, III. Millî Mevlâna

Kongresi

5- 12-13 Aralık 1989, IV. Millî Mevlâna Kongresi

6- 3-5 Mayıs 1990, II. Milletlerarası Mevlâna Kongresi

7- 3-4 Mayıs 1991, V. Millî Mevlâna Kongresi

8- 24-25 Mayıs 1992, VI. Millî Mevlâna Kongresi

9- 3-4 Mayıs 1993, V. Millî Mevlâna Kongresi

10- 3 Mayıs 1994, I. Millî Mevlâna Sempozyumu

11- 26-27 Ekim 1994, İnsan Hakları, Hoşgörü ve Mevlâna Sempozyumu (TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu ve Konya Valiliği ile birlikte)

12- 3 Mayıs 1995, Konferans (Prof. Dr. Saime İnal Sâvi)

13- 13 Aralık 1995, II. Millî Mevlâna Sempozyumu

14- 6-7 Mayıs 1996, VIII. Millî Mevlâna Kongresi

15- 5 Mayıs 1997, II. Mevlâna Paneli

16- 15-16 Aralık 1997, IX. Millî Mevlâna Kongresi

17- 5 Mayıs 1998, III. Mevlâna Paneli

18- 17 Aralık 1998, Konferans (Prof. Dr. Mehmet S. Aydın)

19- 5 Mayıs 1999, IV. Mevlâna Paneli

20- 17 Aralık 1999, V. Mevlâna Paneli

21- 3 Mayıs 2000, VI. Mevlâna Paneli

22- 14 Aralık 2000, VII. Mevlâna Paneli

23- 4 Mayıs 2000, 1 Konferans (Dr. Nezihe Araz)

24- 11 Aralık 2000, 1 Konferans (Feyzi Halıcı)

25- 2-3 Mayıs 2002, X. Millî Mevlâna Kongresi

26- 5-6 Mayıs 2003, III. Uluslararası Mevlâna Kongresi

27- 20–21 Mayıs 1991, 1–2 Haziran 1992, I-II. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri

28- 20–22 Mayıs 1993, III. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri

29- 25–26 Nisan 1994, IV. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri

30- 25–26 Nisan 1995, V. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri

31- 16–17 Mayıs 1996, VI. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri

32- 30 Nisan–2 Mayıs 1998, VII. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri

33- 11–13 Ekim 2000, I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi

SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ'NE PROF. DR. YUSUF KÜÇÜKDAĞ'IN BAŞKAN OLARAK ATANDIĞI 04 NİSAN 2004 TARİHİNDE 2009'A KADAR YAPILAN FAALİYETLER

I- KONFERANSLAR

1- Prof. Dr. Çağatay ÜNÜSAN, “Kültür ve İnanç Turizm Ekseninde Konya”, 08.01.2005

2- Prof. Dr. Mikail BAYRAM, “Ahi Evren ve Nasreddin Hoca İlişkisi”, 29.01.2005

3- Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ, “Anadolu Selçuklu Sultanlarının Osmanlı Devletinin Kuruluşuna Verdikleri Destek”, 12.02.2005

4- Dr. Hasan ÖZÖNDER, “Suriye’de Türk Eserleri”, 26.02.2005

5- Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU, “Hangi Fıkraların Nasreddin Hocaya Ait Olduğu”, 12.03.2005

6- Prof. Dr. Abdüsselam ULUÇAM, “Irak’ta Türk Eserleri”, 26.03.2005

7- Doç. Dr. Ahmet Saim ARITAN, “Selçuklularda Ciltçilik”, 09.04.2005

5- Prof. Mikail BAYRAM, “Ahi Evren-Nasreddin Hoca İlişkisi”, 23.04.2005

6- Yrd. Doç. Dr. Yaşar ERDEMİR, “Kırım’da Türk Eserleri”, 07.05.2005

7- Doç. Dr. Fevzi GÜNÜÇ, “Selçuklu Dönemi Hat Sanatı”, 21.05.2005

8- Yrd. Doç. Dr. Nazım KOÇU, “Selçuklu Yapılarında Taş Malzemenin Bozulma Nedenleri”, 04.06.2005

9- Yrd. Doç. Dr. Yaşar BEDİRHAN, “Selçuklular Döneminde Kafkaslardan

Anadolu’ya Göç Eden İlim ve Fikir Adamları”, 18.06.2005

10- Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ, “I. Alâeddin Keykubad Devrinin Önemi”, 19.11.2005

11- Öğr. Gör. Dr. Zekeriya ŞİMŞİR, “Anadolu Selçuklu Mimarisinde Rumi Motifler”, 03.12.2005

12- Yrd. Doç. Dr. Zeki ATÇEKEN, “Konya’da Bulunan Selçuklu Eserlerinin Osmanlı Dönemindeki Durumu”, 17.12.2005

13- Yrd. Doç. Dr. Osman KUNDURACI, “Anadolu Selçukluları Döneminde Konya-Alanya Arasındaki Kervan Yolunun Önemi”, 31.12.2005

14- Prof. Dr. Zekeriya KİTAPÇI, “Selçukluların Büyük Orta Doğu Misyonu”, 21.01.2006

15- Yrd. Doç. Dr. Yaşar ERDEMİR, “Selçukluların Konya’daki Eğitim Kurumları”, 04.02.2006

16- Yrd. Doç. Dr. Zeki ATÇEKEN, “Selçuklular’ın Konya Köşkü”, 25.02.2006

17- Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ, “Selçuklu Dönemi Hastanelerinden Alâeddin Dârüşşifası”, 11.03.2006

18- Prof. Dr. Ayten ALTINTAŞ, “Türk Tıp Tarihçesi Prof. Dr. F. Nafiz UZLUK”, 25.03.2006

19- Bekir ŞAHİN, “Konya Kütüphanelerinde Selçuklu Dönemi Kitapları”, 08.04.2006

20- Prof. Dr. Abdüsselam ULUÇAM, “Hasankeyf’te Selçuklu- Artuklu Dönemi Kültür Varlıkları”, 22.04.2006

21- Yrd. Doç. Dr. Nazım KOÇU, “Selçuklular’da Ahşap ve Kündekâri Tekniğinin Özellikleri”, 06.05.2006

22- Prof. Dr. Fuat YÖNDEMLİ, “Selçuklular’da Bir Ayin Şekli: Sema”, 20.05.2006

23- Prof. Dr. Refik SOYLU, “Selçuklu Eserlerinin Korunmasına Yönelik Verilen Mücadeleler”, 03.06.2006

24- Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ, “Selçuklulardan Sonra Mevlevîlik’in Yeniden Yapılandırılması”, 18.11.2006

25- Dr. Naci BAKIRCI, “Mevlâna Müzesi’nde Selçuklu Halıları”, 02.12.2006

26- Prof. Dr. Adnan KARAIŞMAİLOĞLU, “Mevlâna’nın Birey ve Topluma Bakışı”, 16.12.2006

27- Yrd. Doç. Dr. Yaşar ERDEMİR, “Selçuklu Sanatında Figür Kullanımı”, 13.01.2007

28- Dr. Erdoğan EROL, “Mevlevîlikte

Seyyah Vermek ve Küstâhân Kapısı”, 27.01.2007

29- Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ, “I. Alâeddin Keykubat Döneminde Konya’da Fikir Hayatı”, 03.03.2007

30- Prof. Dr. Şerafettin GÖLCÜK, “Mevlânâ’nın Kalam İlmine Bakışı”, 17.03.2007

31- Yrd. Doç. Dr. Koray ÖZCAN, “Anadolu Selçuklu Kentlerinin Kuruluş ve Gelişimi”, 31.03.2007

32- Yrd. Doç. Dr. O. Nuri DÜLGERLER, “Selçuklu Dönemi Eserlerinin Restorasyon Sorunları”, 14.04.2007

33- Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin BAŞER, “Selçuklu Dönemi Minareleri”, 28.04.2007

34- Uzman Ahmet AYTAÇ, “Selçuklu Halıları”, 12.05.2007

35- Prof. Dr. Kazım ÜRÜN, “Mevlânâ’da Optimist Yaklaşım”, 26.05.2007

36- Öğr. Gör. Dr. Sefer SOLMAZ, “Anadolu Selçuklularının Kuruluşuna Dair Tartışmalar”, 17.11.2007

37- Prof. Dr. Mikail BAYRAM, “Anadolu Selçuklularında Bilim ve Düşünce”, 17.11.2007

38- Yrd. Doç. Dr. M. Ali HACIGÖKMEN, “I. Gıyaseddin Keyhüsrev Döneminde Anadolu Selçuklu Devleti’nin Siyasî Yapılanması”, 01.12.2007

39- Doç. Dr. Mustafa DEMİRCİ, “Anadolu Selçuklularında Hukuk”, 01.12.2007

40- Prof. Dr. Mikail BAYRAM, “I. Alâeddin Keykubat Döneminde Anadolu Selçuklularını”, 15.12.2007

41- Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali HACIGÖKMEN, “Türk Kültüründe Ahilik”, 15.12.2007

42- Doç. Dr. Mustafa DEMİRCİ, “II. Gıyaseddin Keyhüsrev ve Anadolu’da Buhran Dönemi”, 29.12.2007

43- Arş. Gör. Zehra GÖÇER, “Franz Tacshner’in Ahilik Üzerine Düşünceleri”, 29.12.2007

44- Prof. Dr. Mikail BAYRAM, “Oğuzların Anadolu Fethi Macerası”, 15.03.2008

45- Dr. Sefer SOLMAZ, “I. Kılıç Arslan Dönemi”, 29.03.2008

46- Yrd. Doç. Dr. M. Ali HACIGÖKMEN, “Sultan Mesut Dönemi”, 12.04.2008

47- Prof. Dr. Mikail BAYRAM, “II. Gıyaseddin Keyhüsrev ve Sadedin Köpek”, 10.05.2008

48- Doç. Dr. Mustafa DEMİRCİ, “Haç-

lılar ve II. Kılıç Arslan”, 24.05.2008

49- Prof. Dr. Mikail BAYRAM, “Nasreddin Hoca’nın Tarihi Şahsiyeti ve Dünya Görüşü”, 01.11.2008

50- Prof. Dr. Mikail BAYRAM, “Ahi Evren Diğer Deyişle Nasreddin Hoca’nın Dünya Görüşü”, 20.12.2008

51- Dr. Hasan ÖZÖNDER, “Dünkü Konya’da Gezintiler”, 10.01.2009

52- Yrd. Doç. Dr. Caner ARABACI, “Türk Birliğinin Dünü Bugünü”, 28.02.2009

53- Muğdet ÇATALKAYA, “Mikro ve Makro Uzayın Derenlikleri”, 14.03.2009

54- Doç. Dr. Güngör KARAUGUZ, “Konya Çevresinde Eski Çağdan Kalma Kaleler”, 28.03.2009

55- Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU, “Türklerde Ad Koyma”, 25.04.2009

56- Yrd. Doç. Dr. Yaşar ERDEMİR, “Selçuklularda Sanat Anlayışı”, 05.05.2009

57- Prof. Dr. Mikail BAYRAM, “Türkiye Selçukluları Devlet İdaresinde Gayrimüslim ve Dönmeler”, 23.05.2009

II- PANELLER

1- 2007 UNESCO Mevlânâ yılı münasebetiyle “*Mevlânâ, Mevlevilik ve Sanat*” Paneli

17 Ocak 2007 tarihinde, Karatay Belediyesi ile iş birliği yapılarak gerçekleştirilmiştir.

III- ULUSLARARASI - ULUSAL KONGRE VE SEMPOZYUMLAR

1- Konya’da Bulunan Selçuklu Halıların Anısına, Merkezimiz tarafından “*I. Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi*”, 01–02 Kasım 2007

2- Türk Tıp Tarihi Kurumu ve S. Ü. Mermar Tıp Fakültesi ile birlikte “*I. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi*”, 20–24 Mayıs 2008

3- Türk Tıp Tarihi Kurumu ve S. Ü. Mermar Tıp Fakültesi ile birlikte “*10. Ulusal Türk Tıp Tarihi Kongresi*”, 20–24 Mayıs 2008

4- Konya İl Kültür ve Turizm Md. lüğü, Akşehir Belediyesi ve Akşehir Kaymakamlığı ile birlikte, “*I. Uluslararası Selçukludan Günümüze Akşehir Kongresi*” 20–21 Kasım 2008

5- Konya İl Kültür ve Turizm Md. lüğü ile birlikte, “*II. Ulusal I. Alâeddin Keykubat ve Dönemi Sempozyumu*”, 6–7 Kasım 2008

IV- ULUSLARARASI SANAT FAALİYETLERİ

1- Konya İl Kültür ve Turizm Md. lüğü ile birlikte, "I. Uluslararası Güzel Sanatlarda Selçukludan Günümüze Konya El Dokumalarında Esintiler ve Mevlana Bienali", 12-15 Ekim 2008

V- UYGULAMA FAALİYETLERİ

1- Ocak 2007 tarihinde imzalanan protokol uyarınca Iğın Yukarıçığıl Kasabasında, Merkezimizin Koordinatörlüğü ve Danışmanlığında başlatılan "Çiğil Kilimi Üretim ve Dokuma Merkezi" faaliyetleri devam etmektedir.

2- 15.02.2008 tarihinde imzalanan bir protokol uyarınca Cihanbeyli'de Merkezimizin Koordinatörlüğü ve Danışmanlığında başlatılan "Cihanbeyli Kilim Üretim ve Dokuma Merkezi" faaliyetleri devam etmektedir.

VI- 2007- 2008'DE BASILAN KİTAPLAR

1- Akşehir Kaymakamlığı ile birlikte, "Akşehir Albümü", Akşehir, 2008

2- Türk Tıp Tarihi Kurumu ve S. Ü. Tıp Fakültesi ile birlikte, "I. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi; 10. Ulusal Türk Tıp Tarihi Kongresi", 20-24 Mayıs 2008

VII- BASKIDA OLAN KİTAPLAR

1- Konya İl Kültür ve Turizm Md. lüğü ile birlikte, "I. Uluslararası Güzel Sanatlarda Selçukludan Günümüze Konya El Dokumalarında Esintiler ve Mevlana Bienali", 12-15 Ekim 2008

2- Konya İl Kültür ve Turizm Md. lüğü, Akşehir Belediyesi ve Akşehir Kaymakamlığı ile birlikte, "I. Uluslararası Selçukludan Günümüze Akşehir Kongresi", 20-21 Kasım 2008

3- Konya İl Kültür ve Turizm Md. lüğü ile birlikte, "Ulusal I. Alâeddin Keykubat ve Dönemi Sempozyumu", 6-7 Kasım 2008

VIII- 2009'DA DÜZENLENECEK ULUSLARARASI FAALİYETLER

1- 14-15 Mayıs 2009 tarihlerinde Konya Alâeddin Camii'nde Bulunan Selçuklu Hallarının Anısına "II. Uluslararası Türk El Dokumacılığı Kongresi".

2- 7-9 Ekim 2009 tarihlerinde "I. Uluslararası Selçukludan Günümüze Konya Kongresi".

Merkezin kurulduğu 1985'ten 2004'e

kadar geçen 19 senelik zaman zarfında sempozyum, kongre, panel vb. akademik anlamda toplam 33 faaliyet gerçekleştirilmiştir. 2004'ten 2009'un başına kadar geçen beş yıllık süre zarfında ise toplam 70 akademik faaliyet düzenlenmiştir.

Ayrıca Merkez Arşivi'nde yer alan ve Kampus'deki Merkez Kütüphane'ye devredilmiş olan yazma eserlerin ve belgelerin dijital ortama aktarılması tamamlanmış, katalog çalışması da başlatılmıştır. Yine merkez arşivinde yer alan bütün eski fotoğrafların dijital ortama aktarılma çalışmaları tamamlanmış olup, tasnifleme çalışmaları devam etmektedir. Bu arada merkez arşivinde yer alan fotoğraflardan Konya ve Anadolu Albümü olarak iki ayrı albüm de basım için hazırlanmıştır. Merkezimizin hiçbir ödeneği olmadan bu işler yapılmıştır.

Araştırma Merkezi'nde, yapılan çalışmalar 08.00-17.00 çalışma saatlerine sığdırılmadığından çoğu zaman Merkez Başkanı ve personelin mesai saatleri dışında ek mesai ücreti gibi talepleri dahi olmadan saat 24.00'e kadar çalıştığını da ifade etmek gerekir. Selçuklu Araştırmaları Merkezi'ndeki Prof. Dr. Yılmaz Önge Seminer Salonu'nda 15 günde bir konferans verilmekte, konferanslara akademisyen ve öğrenciler dışında Konya halkından ilgililer devam etmekte, Üniversite ile halk kaynaşması sağlanmaktadır. Gazeteci İhsan Kayseri'nin bu faaliyetleri anlatan yazıları yerel gazetelerde yayımlanmıştır.

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere Selçuklu Araştırmaları Merkezi'nce kuruluşundan itibaren bilimsel faaliyetler yönünden rekor denebilecek düzenlemeler yapılmıştır. Devletin Doçenti'nin Selçuklu Araştırmaları Merkezi için bir yerel gazetede (12 Kasım 2008) "... Yusuf Hoca'nın geceyi gündüze katan çalışkanlığı ile yıllardır üzerine ölü toprağı serpilmemiş olan merkezin bir bilim yuvası haline geldiği ve bünyesinde neredeyse her ay bir faaliyet düzenlenir olduğu erbabının malum-u alileridir" demektedir. Sanki bunları o yazmamış gibi 25 Şubat 2009 tarihli yazısında Selçuklu Araştırmaları için: "Hoş. Boş da kalmaz bu merkezimiz. Bilim adamlarının hiç yolu düşmez ama hafta sonları Konya'mızın ağır ağabeyleri etliekmek oturması yaparlar" demektedir. İki ay içinde ne değişti de hakkımızda birbirine zıt bu ifadeler kullanılmıştır, anlamak mümkün değildir. Devletin Doçenti'nin sıkıntısını anlamak isteyenlerin onun "Konya Ansiklopedisi" yazısını ve Sayın Mehmet Ali Uz Bey'in Merhaba Gazetesi'nde 09.10.11 Şubat 2009 tarihlerinde çıkan üç adet cevabı yazısını okumaları tavsiye edilir.

ÖRF VE ÂDETİN İSLAM HUKUKUNDAKİ YERİ I. ÖRFÜN HUKUKTAKİ YERİ

Dr. İSMAİL BİLGİLİ
Konya Karatay
Anadolu İmam Hatip
Lisesi Meslek Dersleri
Öğretmeni.

Örf ve âdet ihtiyaç duyulduğunda kendisine müracaat edilen delillerdendir. Örf, İslam hukukunda özellikle iman, yeminler ve talak konularında hukukçuların müracaat ettikleri bir delildir⁽¹⁾. İslam hukukunun akselimum tarafından benimsenen, toplumun kabullerine önem veren, zaman içerisinde insanların ihtiyaçlarının değişmesine binaen hükümlerin değişeceğini gösteren, pratik hayatın hukuku olduğunu, kıyamete kadar insanlığın ihtiyaçlarını temine imkân sağlayan özelliğinin bulunduğunu ispat eden hususiyetlerden biri de örfün delil olarak kabul edilmesidir. Örfün hukuktaki yerini ele alırken örfün tanımını, kısımlarını, şartlarını ve delil kabul edilmesini inceleyeceğiz.

A. TANIMI

Örf ve âdet, sözlük ve terim anlamları bakımından bazı farklılıkları bulunan kelimelerdendir. Kelime anlamıyla “güzel bir şey” demek olan örf⁽²⁾, “akıl delaletiyle kişilerde yerleşen ve selim tabiatlarca benimsenip kabul edilen şey” diye tarif edilmektedir⁽³⁾. Âdetin kelime anlamı ise “tekrarlamak”, “alışkanlık haline getirmek”⁽⁴⁾ olup “insanlar arasında alışkanlıkla yapıla gelen şey”dir. Buna “*reamül*” de denir. Âdet iyi ve kötü fiillerde meydana gelebilir. Bundan dolayı “iyi âdet”, “kötü âdet” denildiği halde örf için “iyi örf”, “kötü örf” tabirleri kullanılmaz. Zira örfün tamamı güzeldir. Örf aynı zamanda kötülük anlamında ‘münker’in zıddı olarak da kullanılır⁽⁵⁾. Neticede örf ve âdet, mahiyet bakı-

mından farklı yönleri bulunan kavramlar olsa da İslam hukukunda; “Genel olarak toplumda yaşayan ve yazılı olmayan kaideler” anlamında kullanılmıştır⁽⁶⁾. Yukarıdaki tanımlardan hareketle *örf ve âdeti* kapsayacak şu tarif yapılmaktadır:

“*Örf, hukukî naslara⁽⁷⁾ aykırı olmayan, akıl ve ruh sağlığına sahip kişilerin makul buldukları, öteden beri tekrarlanarak rublara yerleşmiş bulunan sözlü veya fiili alışkanlıklardır.*”⁽⁸⁾

Örf her ne kadar akselimum tarafından benimsenip toplumun genelinin kabulüyle “icma’i” hatırlatıyorsa da icma ile örfün mahiyet bakımından farklı yönleri bulunmaktadır. Zira icmada müctehidlerin ittifakları arandığı halde örf için aranmamaktadır. Fakat toplumun çoğunluğu tarafından benimsenip uygulanır olması örfü şeklen icma’â benzetmektedir⁽⁹⁾.

B. KISIMLARI

Örf, değişik açıdan ele alındığında; sahih-fasit, kavli-ameli, âmm-hâs kısımlarına ayrılmaktadır. Örf, *sıhhati* bakımından sahih ve fasit kısımlarına ayrılır. *Fasit örf* kitap ve sünnete aykırı düşen örf ve âdete denir. Bu kısım örf nassa muhalif olduğu gibi zarar doğurmakta ve maslahatı yok etmektedir. Fasit örf, helâli haram, haramı da helal kılmaya yönelik uygulamalardır. Mesela içki içmek, faizli muamelede bulunmak insanlar arasında adet haline gelse bile naslara aykırı olduğundan serbest hale gelmez, geçersiz kabul edilirler⁽¹⁰⁾.

Sabih örf ise naslara aykırı düşmeyen, muteber bir maslahata engel teşkil etmeyen, mefsedet/fenalık tarafı ağır basan bir duru-

(1) Vehbe, Zuhaylî, Usûl, 2/828

(2) İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrrem, Lisânü'l-Arab, Beyrut, 1410/1990, I-XV, 9/236-237; Cevherî, Ebû Nasr İsmail b. Hammâd, Tâcû'l-Luğâ ve Sihâhu'l-Arabiyye, Beyrut, 1410/1990, I-VI, 4/1400-1401

(3) Râğib el-İsfahânî, Ebû'l-Kasım Hüseyin Muhammed, Müfredâtü Elfâzî'l-Kur'an fi Garibi'l-Kur'an, (Tahkik: Muhammed Seyyid Geylânî), el-Mektebetü'l-Murtaziyye, 331; İbn Nüceym, Zeynüddin b. İbrâhim, el-Eşbâh ve'n-Nezâir (Muhammed Emin b. Ömer İbn Abidin, Nüzhetü'n-Nevâzir ala'l-Eşbâh ve'n-Nezâir hamışi ile beraber) (Tahkik: Mustafa Muti el-Hafiz), Dîmîşk, 1403/1983, 101; İbn Abidin, Resâil, 2/112; İsmail Hakkı, İlim-i Hilâf, İstanbul, 1330, 109; Seyyid Bey, Usûl-i Fıkıh Dersleri, İstanbul, 1338, I-II, 2/95-96; Ali Haydar, Dürerü'l-Hükkâm Şerhu Mecelleti'l-Ankâm, İstanbul, 1330, I-IV, 1/92; Miras, Kamil (ö. 1957), Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, Ankara, 1984, I-XIII, 5/117

(4) İbn Manzûr, 3/315; Cevherî, 2/514

(5) İsfahânî, 331; Seyyid Bey, 2/96; Miras, 5/117 dipnotta

(6) İbn Abidin, Muhammed Emin Alâüddin, Mecmûâtü Resâil-i İbn Abidin, Beyrut, ts., I-II, 2/112; Şener, Mehmet, İslam Hukukunda Örf, İzmir, 1987, 107; Karaman, “Âdet”, DİA, İstanbul, 1988, 1/370

(7) Nass: Konuyla ilgili belirleyici ayet ve hadislerdir.

(8) Cürçânî, es-Seyyid eş-Şerîf Ali b. Muhammed, (ö. 816/1413), Kitâbu't-Ta'rifât, ts., 149; Râğib el-İsfahânî, 331; İbn Nüceym, Eşbâh, 101vd; İbn Abidin, Resâil, 2/112-113; Ali Haydar, 1/92vd; İsmail Hakkı, İlim-i Hilâf, İstanbul, 1330, 109-110; Miras, 5/117; Seyyid Bey, Usûl-i Fıkıh Dersleri, İstanbul, 1338, 2/95; Zerkâ, 2/838-845; Zeydan, Veciz, 252; Karaman, “Âdet”, 1/370

(9) Zuhaylî, Usûl, 2/829

(10) İbn Abidin, Resâil, 2/112-113; Zeydan, Veciz, 253

ma sebep olmayan örfdür⁽¹¹⁾. Sahih örf, helâli haram ve haramı da helal kılmaya yönelik bir uygulamaya olmadığı için helâli haram, haramı da helal hale getirmez. Mesela, insanların istisna' akdinde "kapora"⁽¹²⁾ vermeyi örf haline getirmelerinin akde aykırı olmaması gibi⁽¹³⁾.

Örf konusu bakımından kavli (sözlü) ve ameli (fili/uygulamalı) kısımlarına ayrılır. **Sözlü örf**, toplumun herhangi bir kelimeyi veya cümleyi alışkanlık halinde sözlük anlamları dışında yahut sözlük anlamlarından birinde devamlı olarak kullanmaları ile oluşur. Bundan sonra da artık kelime söylendiğinde başka bir karineye ihtiyaç duyulmaksızın bu mana anlaşılır. Ülkemizde yaygın olarak kullanılan "**şart etmek**" kelimesinin, erkeğin hanımını boşaması anlamına gelmesi buna örnektir. **Fili/uygulamalı örf** ise toplumun bir işi, bir hareketi belli bir şekilde devamlı olarak yapmasıdır. Fiili örf "**adet**" olarak da değerlendirilmektedir. Mesela satım akdinde fiyatı bilinen bir malın sözlü ifade kullanılmaksızın sadece teslim-tesellüm işlemleri gerçekleştirilerek alınıp satılması (bey'üt-teâtî), fiili örfdür⁽¹⁴⁾.

Örf **kapsamı** bakımından ise umumi (âmm) ve hususi (hâs) kısımlarına ayrılır. **Umumi örf**, bütün insanlar tarafından her zaman veya her yerde geçerli olan veya İslam hukuku açısından Hz.Peygamber (S.A.V) döneminden⁽¹⁵⁾ zamanımıza kadar hukukçuların benimseyip uyguladıkları ve hakkında herhangi bir nass bulunmayan örfere denir. Umumi örf'e misal olarak istisna'⁽¹⁶⁾ akdini

gösterebiliriz. Hanefiler umumi örf karşısında kıyası terkederler ve buna "**örf sebebiyle istihsan (istihsânü'l-örf)**" adını verirler. Çünkü kıyasa göre istisna' akdi geçerli olmaz. Zira Hz. Peygamber (S.A.V) kişinin yanında, mülkiyetinde olmayan şeyin satışını yasaklamıştı⁽¹⁷⁾. İstisna' akdi de kişinin, yanında olmayan şeyi satmasıdır. İstisna' akdi, sahabe, tabiin ve her sırada âlimlerce bir itirazla karşılaşılmadan kabul edilerek uygulanmış böylece kıyas terk edilmiştir. Kıyasın terk edilmesine sebep olan delil de örfdür.

Hususi örf ise herhangi bir toplum, bölge, ülke ya da sanat veya meslek sahipleri arasında yaygın olan örf'e denir. Tüccar veya çiftçinin örfü gibi⁽¹⁸⁾. Umumi örf icma'a eşit tutularak hukukî bir kaynak sayılırken, hususi örf bu bakımdan tartışma konusu olmuştur⁽¹⁹⁾. Mecelle de örf için "...gerek âmm olsun gerek hâs olsun⁽²⁰⁾," kaydını koyarak örfün her iki kısmını da muteber sayan icthadi tercih etmiştir. Mecelle şarihlerinden Ali Haydar Efendi (v. 1936) de; "Umumi örf ile umumî hüküm, hususî örf ile hususî hüküm sabit olur; fakat hususî örf ile umumî hüküm sabit olmaz." diyerek meseleye izah getirmiştir⁽²¹⁾. Neticede örf ister umumi olsun ister hususî, bir hukuk kaynağıdır.

C. ŞARTLARI

Bütün kısımlarıyla örfün muteber olması için bir takım şartları taşıması gerekir. Öncelikle örfün nassa muhalif olmaması, örfün sahih olması gerekir. Örf, bir ayet veya hadisin hükmü ile çelişir uzlaştırılmaları da mümkün olmazsa, hukukçuların ittifakı ile muteber değildir. Bu tür örf ve adetlere hüküm bina edilmez⁽²²⁾. Fakat nassın ihtiva ettiği hükmün illeti örf'e bağlı ise bu takdirde zamanın değişmesiyle örfün değişmesi gerekeceğinden, örf'e bağlı olan nassın hükmü de değişecektir. Faizli malların ne ile ölçülüp tartılacağı hususuyla ilgili İslam hukukçuları arasında vuku bulan ihtilaf bundan kaynaklanmaktadır⁽²³⁾.

özellikleri zimmette belirlenmiş bir malın imal edilmesi hususunda yapıla anlaşmadır. (Serahsi, Muhammed b.Ahmed b.Señl, el-Mebsût, İstanbul, 1403/1982, I-XXX, 7/138; Kâsânî, Ebû Bekir Alâüddin b.Mesûd, Bedâi'u's-Sanâ'i fi Tertibi's-Şerâ'i, Beyrut, 1406/1986, I-VII, 5/2; İbn Abidin, Reddül-Muhtâr, 4/213; Darîr, es-Siddik Muhammed el-Emin, el-Garar ve Eseruh fi'l-Ukûd fi'l-Fikhi'l-İslâmî, Beyrut, 1990, 457; Bedran, Ebû'l-Ayneyn Bedrân, Tarihu'l-Fikhi'l-İslâmî ve Nazariyyetü'l-Mülkiyye ve'l-Ukûd, Beyrut, ts, 424; Zuhaylî, age, 4/631)

(17) Buharî, Büyü:55; İbn Mâce, Ticârât:20; Ebû Davud, Büyü:70; Tirmizî, Büyü:19

(18) İbn Abidin, Resâil,2/114,129,130; Ali Haydar, 1/93-4; İsmail Hakki, 110; Seyyid Bey, 2/102; Zerkâ, 2/848-849; Zuhaylî, Usûl, 2/830

(19) Ali Haydar, 1/94-95

(20) Mecelle,md:36

(21) Ali Haydar, 1/94. Ayrıca bkz: Seyyid Bey, 2/202

(22) Zerkâ,age,2/879-880; Karaman, 'Âdet',1/370

(23) Faizli malları tespit eden hadisi şerife (Müslim,Müsâkât:81) göre atın ve gümüşün tartı ile,

(11) Zeydan,Veciz,253

(12) Kapora (Pey Akçesi): Bir malı satın alan kimsenin, satıcıya bedelin bir kısmını; satım gerçekleştiği takdirde peşin verilen miktarın satım bedelinden düşülmesi; gerçekleşmediği takdirde başlı sayılması şartıyla vermesidir. (Zuhaylî,age,4/448) Yani alış verişinde satım bedelinin tamamının verilmediği durumlarda, alıcı veya satıcının caymasını önlemek amacıyla önceden verilen bir miktar paraya kapora denir. Kaporalı satışın yasaklığını belirten hadisler ("Hz.Peygamber (S.A.V) kaporalı satış yasakladı." İbn Mâce, Ticârât,22; Şevkânî,Neyl,5/162) rivayet edildiği gibi caiz olduğunu belirten hadisler ("Hz.Peygamber (S.A.V)'e satışta kapora almanın hükmü soruldu. Hz.Peygamber (S.A.V) de helal olduğunu açıkladı." Şevkânî,Neyl,5/162) de rivayet edilmiştir. Fakat kapora satışının cevazına ya da yasaklığına dair rivayet edilen hadislerin zayıf olduğu belirtilmiştir (bkz: Şevkânî, age, 5/162). Hanefilere göre kapora türü satışlar fasit, Maliki ve Şafilere göre ise batıldır. Zira kapora satışı karşılıksız mal teminine sebep olmaktadır. Ayrıca kapora satışında satıcının lehine karşılıksız bir şeyi şart koşmak bulunduğundan sahih olmamaktadır. Ahmed b.Hanbel'e göre ise kapora türü satışlarda bir sakınca yoktur. (Zuhaylî,age,4/449-450). Kapora ile yapılan satışların, günümüzde tarafların akdin gereğini yerine getirme ve haksız yere taraflardan birini zarara uğratmama esasları çerçevesinde düşünülererek geçerliliğine hükmedilmesi gerekir.

(13) Zuhaylî, Usûl, 2/830

(14) Zuhaylî, Usûl, 2/829

(15) Hz.Peygamber (S.A.V.) döneminden sonra ortaya çıkan örfün geçerli olup olmayacağı hususu örfün "delil kabul edilmesi" başlığı altında ele alınacaktır.

(16) İstisna' siparişi aktilerindedir. İstisna', bir sanatkâr ile belli bir ücret karşılığında sanatiyle ilgili, insanlar arasında da teamül haline gelmiş, ismarlayan tarafından

Örfün devamlı olarak uzun zamandan beri tekrar edile gelmesi demek, çoğu zaman tatbik edilmesi, istikrar kazanması ve yaygın hale gelmiş olması demektir.⁽²⁴⁾ Örfün

diğer dört maddenin de ölçek ile mübadele edilmesi gerekmektedir. Zamanla ölçekle mübadele edilen bu maddelerden birkaçının tartı ile mübadele edilmesi, adet olarak ortaya çıkmaya başlayınca, Ebü Hanife ve İmam Muhammed, mezkur hadisin zahirine aykırı saydıkları bu adeti kabul etmemişlerdir. Ebü Yusuf ise nass ile örf birbirine zıt olduğu takdirde bakılır; eğer nass bir örfü tasvib, onaylama mahiyetinde gelmiş ise, örfte bina edilen hüküm, örfün değişmesiyle değişeceğinden, yeni ortaya çıkan örfle amel edilir. Ebü Yusuf'a göre hadisler o devirde tartışılması adet olan mallar için tartıdan, ölçülmesi adet olan mallar için de ölçüden bahsetmiştir. Önemli olan eşitlik; ölçme âdeti değişir ve eskiden ölçülen daha sonra tartılır hale gelirse bunda bir mahzur yoktur; eşitlik yeni âdete göre temin edilir. Burada nassın özüne ve maksadına aykırı davranılmamış, yalnızca örfle ilgili olan şekil değişmiştir. Neticce olarak Ebü Yusuf örfle illetlenen nassın hükmünün, sonradan oluşan örf ile değişebileceğini kabul etmektedir. Ebü Yusuf'un bu kanaati sonraki (müteahhir) Hanefî hukukçuları tarafından da benimsenmiştir. (İbnü'l-Hümâm, age, 7/15; İbn Nüceym, Eşbâh, 113-114; İbn Abidin, Resâil, 2/118; Ali Haydar, age, 1/99; Karaman, "Adet", 1/370-371)

(24) Mecelle, md:41; Ali Haydar, age, 1/105-106; Zerkâ, age, 2/874-875

hukukî tasarruftan önce mevcut olması gerektiği gibi yaygın olması ve tasarruf zamanına kadar devam edip o anda bulunması da gerekir. Tasarruftan sonra meydana gelecek örfte itibar edilmez⁽²⁵⁾.

Örfün muteber olması için, örfün aksini gerektiren bir söz veya fiilin bulunmaması gerekir. Örf genellikle hukukî tasarruflarda izahı yapılmamış hususları tamamlar; bunlar örfün delaleti ile açıklanmış gibi kabul edilir. Ancak buna zıt olan açık ifade karşısında delalete itibar olunmayacağı için⁽²⁶⁾ örf ve âdete itibar edilmez. Mesela satım akdinde bedelin hangi para ile ödeneceği zikredilmemişse ödeme, o ülkede tedavülde bulunan para ile yapılır. Ancak altın, döviz gibi ödeme vasıtalarından biri zikredilmişse ödemede örfte değil akit anında zikredilene bakılır⁽²⁷⁾.

•Devam Edecek

(25) Zerkâ, 2/876-879

(26) Mecelle, md:13

(27) Karaman, "Adet", 1/370

M. Necati Elgin'e Gönderilen MEVLEVÎ MEKTUPLARI -11

HALİL CAN'IN MEKTUPLARI -2

Ali İŞİK

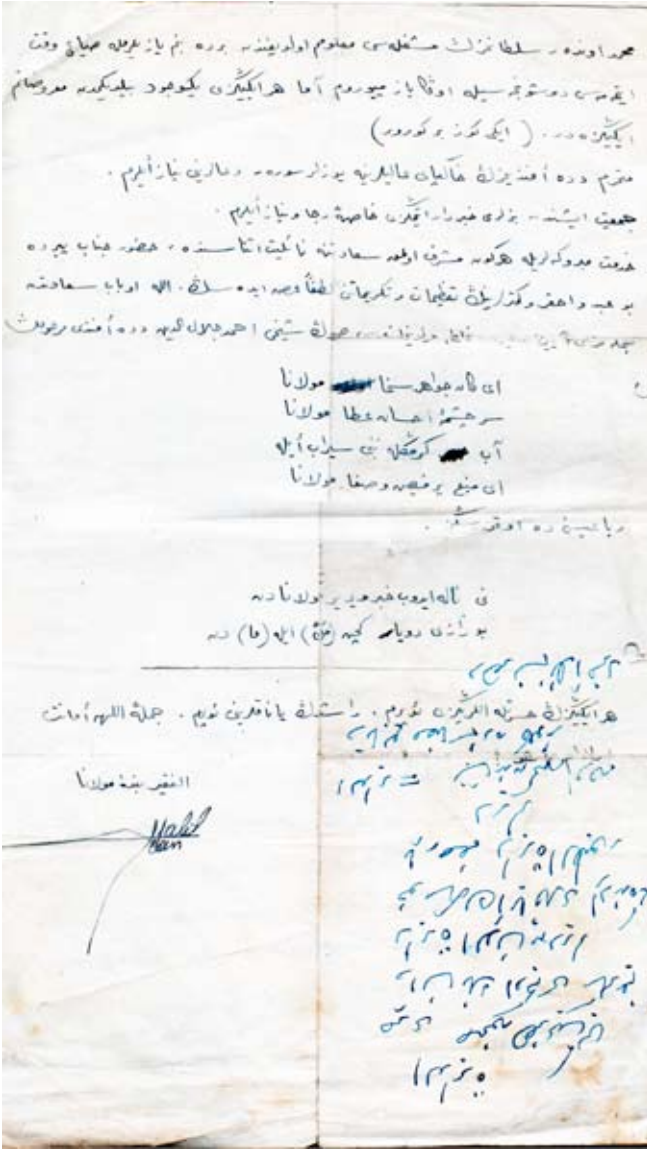
2.b:

Mehmet Önder Sultanımızın meşgalesi malumum olduğundan bir de benim yazılarımla ziyâ'-ı vakit²² etmemesi düşüncesiyle ona yazmıyorum amma her ikinizi yekvücut bildiğimden maruzatım ikinizedir. (İki göz bir görür)

Muhterem Dede Efendi'mizin hâk-i pâ-yi âlilerine yüzler sürer dualarını niyaz eylerim.

Hizmet-i mebrûkeleriyle²³ her gün müşerref olmak saadetine nailiyet esnasında, huzûr-ı cenâb-ı Pîr'de bu abd ve ahkar ve kemterlerinin ta'zimât²⁴ ve tekrimâtını²⁵ lütfen arz edesin. Allah o bâb-ı sa'âdetten²⁶ cümlemizi ayırmasın. Galat Mevlevihanesi son şeyhi Ahmet Celaleddin Dede Efendi merhumun

*Ey kân-ı cevher-i sehâ Mevlâna
Ser-çeşme-i ihsân-ı atâ Mevlâna
Âb-ı kereminle beni sîrâb eyle
Ey mebnî'-i pür-feyz ve safâ Mevlâna²⁷*

rubâ'isini de okursunuz.

*Ney nâle edip haber verir
Mevlânâ'dan
Bu râzı duyan geçer (menn) ile
(ma)'dan*²⁸

Her ikinizin hasretle ellerinizi
öperim. Raşî'ın yanaklarını öperim.
Cümleten Allah'a emanet ...²⁹

el-Fakîr-i Bende-i Mevlâna
İmza
(Hali Can)

DİPNOTLAR

- 1 **Kânûn-î Sâni**: Ocak.
- 2 **mukâbele-i şerif**: Mevlevî ayini, sema töreni. Mukabele-i şerif, haftada bir defa İstanbul dışındaki dergâhlarda cuma namazından sonra, İstanbul Mevlevîhanelerinde ise haftanın belirli bir gününde öğle veya yatsı namazının ardından Mevlevîhanelerinin "semahane" denilen bölümünde yapılırdı. Ayrıca "hya geceleri" adı verilen kandil ve bayram geceleriyle hilâfet merasimlerinde de ayin icra edilirdi.
- 3 **sâhib-i destâr**: Mevlevî sarığı sahibi, Mevlevî şeyhi.
- 4 **Mithat Bahari BEYTUR**: Eyüp Bahariye Mevlevîhanesi'nin son dönem şeyhlerindendir.
- 5 **post**: Mevlevî şeyhinin oturduğu makam. Post, Mevlevîlikteki en yüksek manevi makamdır.
- 6 **takrir**: Okuma.
- 7 **ma'lûle**: Hastalıklı, engelli bayan.
- 8 **fukarâ-yı sabîrîn**: Sabırlı fakirler.
- 9 **tevzi'**: Paylaştırma, dağıtma.
- 10 **tevdi'**: Vermek, bırakmak.
- 11 **muhavvel**: Havale edilmiş.
- 12 **Huzûr-î Akdes**: En kutsal, mübarek huzur, Mevlâna Dergâhı.
- 13 **müstecâb**: Kabul edilme.
- 14 **müşîr**: İşaret eden, haber veren, bildiren.
- 15 **Ekrem Hakî AYVERDİ** (1899, İstanbul - 1984, İstanbul): Yazar Samiha Ayverdi'nin ağabeyi, mühendis, mimar, tarihçi, yazar. Türk mimarisine çok sayıda eser kazandırmış ve pek çok eseri de restore etmiştir. İstanbul Fetih Derneği kurucusudur. Kubbealtı Akademisi, İstanbul Enstitüsü, Yahya Kemal Enstitüsü gibi birçok kuruluşa aktif rol aldı. "Osmanlı Mimarisinin İlk Devri", "Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri", "Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri" gibi pek çok kitabın yazarıdır.
- 16 **ta'am**: Yemek.
- 17 **Ahmet Avni (Konuk)** (1868, İstanbul - 1938, İstanbul): Kadı Ali-zade İbrahim Efendinin oğlu balmumu taciri Musa Kâzım Efendi ile tacir Buharalı Hafız Mustafa Efendinin kızı Fatma Zehra Hanım'ın oğludur. 9-10 yaşlarında iken babasını ve birkaç ay sonra annesini kaybetti. Öksüz kaldığı zaman mahalle mektebini bitirmiş, bu yıllarda hıznı bitirerek "hafız" olmuştur. Galata Rüştiyesi, Dârüşşafaka İdadisinin ardından Mekteb-i Hukuk-î Şâhâne'yi birincilikle bitirdi. 1909'da "Posta Mesalih Müdürlüğü"ne getirildi. I. Dünya Savaşı sonuna kadar, işgal yıllarında da bu görevi yürüttü. 1922'de İstanbul'da kalmak şartı ile Ankara hükümetinin Posta Umum Müdür Muavini oldu ve 8 yıl bu görevde kaldı. 1 Eylül 1930'da umum müdürlük hukuk müşaviri oldu. İsteği üzerine 1933 yılında emekli oldu. Posta ve Telgraf Yüksek Mektebi ile Yüksek Mühendis Mektebi'nde (İTÜ) uzun yıllar postacılık kürsüsünü işgal etti. Zekai Dede'nin bu ölümsüz çığırığı 19 Mart 1938'de aramızdan ayrıldı. Merkezefendi Mezarlığında toprağa verildi. Ahmet Avni Konuk'un besteleri ve musikiye dair eserlerinin yanında Mevlâna Celaleddin-i Rumi'nin Mesnevi'sinin tercümesi ve şerhi ile Muhyiddin-i Arabî'nin Füsusu'l-Hikem adlı eserinin tercümesi ve şerhini yapmış; yine Muhyiddin-i Arabî'nin Tedbiratü'l-lahiyesi'ni ve Fahreddin İrakî'nin Lema'at'ini Türkçeye çevirmiştir.
- 18 **Ahmet Tefvîk İLERİ** (1912 - 1961): Türk siyasetçi. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti milletvekili olarak TBMM'ye girdi. 9, 10 ve 11. Dönem Samsun Milletvekiliği yapan İleri, meclise girişinin hemen ardından bakan olmuş ve uzun süre bakanlık yapmıştır. Ulaştırma, Milli Eğitim, Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı ile Bayındırlık Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur; 1953-1955 yılları arasında TBMM başkanvekilliği yapmıştır. Bakanlıkları döneminde gerçekleştirdiği icraatların bazıları şunlardır: Din derslerini ilkökul programlarına soktu; din derslerinin okutulup okutulmama kararını velilerin seçimine bıraktı; 1930 yılında kapatılan İmam Hatip Liselerinin yirmi yıl sonra yeniden açılmasına öncülük etti. İstanbul'da Yüksek İslam Enstitüsü'ni kurdu. Köy Enstitüleri'ni yeniden düzenleyerek öğretmen okullarıyla birleştirdi. Atatürk ve Orta Doğu Teknik Üniversitelerinin açılışını gerçekleştirdi. İlk Boğaz Köprüsü projesi onun zamanında ihale seviyesine kadar geldi, ancak 60 ihtilali nedeniyle proje 10 yıl sonra gerçekleşebildi. 27 Mayıs 1960 darbesinin ardından Yassıada mahkemelerinde idama mahkûm edilmiş, cezası ömür boyu hapse çevrilmiştir. Yargılamasının ardından Kayseri bölge cezaevine yollanan İleri, hastalanması üzerine Ankara Hastanesine kaldırıldı ve 31 Aralık 1961 günü vefat etti.
- 19 **heyet-i vekile**: Bakanlar Kurulu.
- 20 **Şârih-i a'zâm İsmail Ankaravî** (öl. 1631): 17. yüzyıl Osmanlı tefekkür hayatının parlak simalarından biri olan Galata Mevlevîhanesi şeyhi Ankaravî, Türkçe, Farsça ve Arapça kaleme aldığı eserlerle, özellikle Nisâbu'l-Mevlevî'si ile, ün yapmış, Mevlâna Celaleddin-i Rumi'nin Mesnevi-i Ma'nevî adlı büyük eserini Mevlevîhanelerde bir eğitim ve öğretim malzemesi olarak kullanmış, hatta bu konudaki başarısından dolayı kendisinden sonra Mesnevi okutacak kimselere verilen okutma ruhsatları, yani icazetlerde, onun yöntemi önemli bir şart kabul edilmiştir.
- 21 **te'sid**: Kutlama.
- 22 **ziyâ'-ı vakit**: Vakit kaybı.
- 23 **hizmet-i mebrûke**: Takiere değer hizmet.
- 24 **ta'zimât**: Saygılar.
- 25 **tekrîmât**: Hürmetler, saygılar.
- 26 **bâb-ı sa'âdet**: Mutluluk kapısı.
- 27 **Günümüz Türkçesiyle**: "Ey görkemli mücevher kaynağı, bağış lüt-fünün baş çeşmesi Mevlâna... Ululuk/iyilik suyuna beni suya kan-dir; ey baştanbaşa manevi haz ve mutluluk olan Mevlâna..."
- 28 **Günümüz Türkçesiyle**: "Ney inleyerek Mevlâna'dan haber verir; bu sırları duyan (gökten indirilen) kudret helvası ile sudan vazgeçer."
- 29 **Kâğıdın katlanma yerine geldiğinden iki kelimele ibare silikleşmiş, bu sebeple de okunamamıştır.**